

MAHALTA O ERMESSEDA?

SOBRE LES SEPULTURES COMTALS A LA SEU DE GIRONA

Sembla que ja no caldria, en ple 1980, parlar novament de les dues sepultures comtals situades a la nau, per molts conceptes única, de la seu de Girona. Tothom les coneix, i qui no les ha vist en el seu emplaçament ha vist almenys la seva reproducció fotogràfica o bé les còpies escultòriques existents a la capella del Palau Reial Major de Barcelona.

La bibliografia és copiosíssima. Tant els erudits com la tradició popular estan completament d'acord amb la identitat del personatge que ocupa la tomba damunt la porta de la sagristia: Ramon Berenguer II, «Cap d'Estopa», comte de Barcelona. Però l'acord ja no és total pel que fa a la dama sepultada enfront d'ell, al costat de la capella del Santíssim Sagrament o del Corpus. Fins al dia d'avui, a la llarga llista dels autors que afirmen la identitat de la dama amb la comtessa Mahalta, muller del mateix comte, s'hi afegeix un cert nombre d'estudiosos, certament menor però no gens menyspreable, que la identifiquen amb Ermessenda, la muller del comte Ramon Borrell. La confrontació d'aquestes dades bibliogràfiques amb els documents arxivístics, d'altra banda no totalment inconneguts, ens ha fet tractar d'establir, una vegada més, una mena d'estat de la qüestió. No arribarem potser a una conclusió definitiva, però tal vegada podrem contribuir d'alguna manera a l'aclariment del famós dubte.

MAHALTA

Tot començà per uns manuscrits de l'Arxiu Capitular de Girona: les Actes Capitulars i el Secretariat, on, amb data 7 d'abril de 1412, consta que les despulles de la muller del comte Ramon Berenguer II foren traslladades des de la sepultura que ocupaven a l'esquerra de la porta principal i col·locades a la paret, entre les capelles del

Santíssim Sagrament i de Sant Joan, gairebé enfront del sepulcre del seu marit. Sulpici Pontich, el segle XVIII, recollí aquesta notícia.¹ No hem pogut consultar ni la seva obra ni cap dels dos manuscrits, que sens dubte han estat el fonament de les notícies bibliogràfiques posteriors. És possible que aquests els hagués vist Roig i Jalpí, el qual devia trobar prou lògic el fet que Mahalta reposés en aquell lloc, no solament com a muller del comte sinó per la seva contribució a la fundació del monestir de Vall de Maria i el seu ajut a l'esplendor del de Sant Daniel, fundat aquest per la comtessa Ermessenda.²

Dels dos manuscrits es fa ressò Pròsper de Bofarull, el qual després de posar en dubte les obres monàstiques de Mahalta, accepta i reproduïx simplement les paraules de Pontich: «Dins lo cos de la Iglesia se troba la sepultura de la Comptesa muller del compte D. Ramon Berenguer, de la qual se parla en lo secretariat del 7 de abril de 1412, fol. 82, quant fou treta del cap de vall de la Iglesia a la esquerra de la porta, y posada en la paret entre la capella del Santíssim Sagrament y de S. Johan, casi devant de la de son marit, y lo lloch que antes ocupaba fou donat al canonge Arnau de Rupe y los seus».³

Enric-Claudi Girbal es decideix per Mahalta, malgrat que ja coneix l'atribució del sepulcre, per altres autors, a Ermessenda; ell opina que aquesta es pot trobar en un altre lloc de la mateixa seu.⁴

Deu anys més tard, Antoni de Bofarull es recolzava en els dos manuscrits per a donar validesa a la mateixa teoria i refusar la contrària.⁵

Josep-Narcís Roca, en diversos articles, afirma que la dama del sepulcre és Mahalta. I, com Girbal, situa en un altre lloc la sepultura d'Ermessenda.⁶

¹ Arxiu Capitular de Girona, *Resolut. Capit.*, vol. 16, fol. 214. SULPICIO PONTICH, *Repert. Alfab.*, vol. III, fols. 187-188 i 226.

² J. G. ROIG Y JALPÍ, *Resumen historial de las grandezas y antigüedades de la ciudad de Gerona*, Barcelona, 1678, pàgs. 206 i 385-391.

³ P. DE BOFARULL, *Los Condes de Barcelona vindicados*, II, Barcelona 1836, pàgs. 127-128.

⁴ E. C. GIRBAL, *Guia-Cicerone de la immortal Gerona*, Girona 1866, pàgs. 69 i 82.

⁵ A. DE BOFARULL Y BROCA, *Historia crítica (civil y eclesiástica) de Cataluña*, II, Barcelona 1876, pàgs. 362-363.

⁶ J. N. ROCA, *La immortal ciudad*, Girona 1885, pàg. 255, nota 1; *El altar mayor, los sepulcros y el exterior gótico de la catedral de Gerona*, *Las naves de la catedral*

Manuel Ramos Cobos defensa l'esmentada atribució tot recordant novament els dos manuscrits⁷

Ja dins el segle actual, segueix en la mateixa línia Miquel Farreras i Munner.⁸ No sembla tan segur Botet i Sisó, quan diu que «no està ben averiguat» de quina de les dues comtesses es tracta.⁹ En canvi, Carles Rahola, tot inclinant-se per Mahalta, recull l'opinió de Girbal sobre l'enterrament d'Ermessenda.¹⁰

Entre altres contemporanis nostres favorables a la hipòtesi de Mahalta podem comptar-hi: Llambert Font;¹¹ J. F. Ràfols;¹² Pere de Palol, que si bé cita Villanueva en relació amb la tomba del comte, no segueix la seva idea pel que fa a la comtessa;¹³ Joaquim Pla i Cargol;¹⁴ Jaume Marquès, que dóna testimoni del dubte d'identitat existent, atribuint-lo a un error onomàstic per raó de l'estreta relació d'Ermessenda amb la seu gironina i posa en relleu el valor dels dos manuscrits catedralicis;¹⁵ Szabolcs de Vajay, que recull les opinions de Roig i Jalpí i de Palol.¹⁶

de Gerona i *Los templos y claustros románicos de Gerona*, "Revista de Gerona", XII, 1888, pàgs. 339 nota 1, 305 nota 2 i 209-210 respectivament.

7 M. RAMOS COBOS, *Apuntes artístico-descriptivos de los monumentos y objetos artístico-arqueológicos existentes en Gerona desde la época romana hasta fines del siglo XVIII*, "Asociación Literaria de Gerona. Certamen de 1898", pág. 237 i nota 1.

8 M. FARRERAS I MUNNER, *Monografía de la catedral de Girona*, Barcelona 1906, pág. 30.

9 J. BOTET Y SISÓ, *Provincia de Gerona*, "Geografía General de Catalunya" dirigida per F. Carreras y Candi, [Barcelona 1916?], pág. 228.

10 C. RAHOLA, *Gerona*, "Biblioteca de Turismo de la Sociedad de Atracción de Forasteros", VIII, Barcelona 1927, pág. 38; *La ciudad de Girona*, Barcelona 1929, pàgs. 131 i 136.

11 L. FONT, *Gerona, la catedral y el museo diocesano*, Girona 1952, pág. 23.

12 *Diccionario biográfico de Artistas de Cataluña*, dirigit per J. F. RÀFOLS, II, Barcelona 1953, pág. 222.

13 P. DE PALOL, *Gerona monumental*, Madrid 1955, pàgs. 60-62.

14 J. PLA CARGOL, *Dos tumbas condales notables en la catedral de Gerona*, "Diario de Barcelona", 26 agost 1966, pág. 12.

15 J. MARQUÉS, *La fachada de la catedral de Gerona*, ANALES DEL I. E. G., X, Girona 1955, pág. 286, nota 3; *El Mausoleo de Matilde de Apulia en la Catedral*, "Revista de Gerona", 30, Girona 1965, pàgs. 13-18; *El portal de los Apóstoles en la seo de Gerona*, "Revista de Gerona", 71, 72 i 74, Girona 1975/1976, pág. 6.

16 S. DE VAJAY, *Mahaut de Pouille comtesse de Barcelone et vicomtesse de Narbonne dans le contexte social de son temps*, "43 Congrès de la Fédération Historique du Languedoc Méditerranéen et du Roussillon, 1970", Montpellier 1971, pàgs. 130-150.

ERMESSEDA

L'origen documental de l'atribució del sepulcre a Ermessenda no ha estat demostrat per la bibliografia. Els autors d'«Espanya Sagrada» són potser dels primers en assegurar taxativament que dins l'urna enfront de la del comte s'hi troba la comtessa Ermessenda.¹⁷

Estranyament, Pròsper de Bofarull, quan descriu la mort d'Ermessenda copia dels Martirologis de Girona que «Ermessen comp-tesa de Gerona... jau en una bella tomba alta en la paret prop la capella de Sant Martí». I aclareix ell mateix: «Hoy capilla del Corpus de la misma catedral».¹⁸ És clar que podria trobar-se en el mateix mur i no ser, el seu sepulcre, el que, segons els altres, ocupa Mahalta, sinó un de diferent. Així i tot, no és aquest tampoc el lloc que assignen Roca, Girbal i Rahola a la comtessa Ermessenda.

Villanueva, sense fer cas d'un cert Pons que, segons ell, havia dit que la dama del sepulcre en qüestió era Mahalta, creu més versemblant que ha de ser Ermessenda, tan solament pels motius d'afecte i gratitud que li meresqué la seva generositat devers la seu de Girona.¹⁹

També ho creuen així Piferrer i Pi i Margall, per bé que fan referència al dubte no resolt i remetent a l'explicació que en dóna Antoni de Bofarull.²⁰

Actualment només semblen haver adoptat la mateixa idea Agustí Duran i Sanpere i Joan Ainaud;²¹ així com els autors de la Guia del Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona en parlar de les reproduccions dels sepulcres comtals.²²

17 J. DE LA CANAL, *Espanya Sagrada*, XLV, Madrid 1832, pàg. 29.

18 P. DE BOFARULL, *op. cit.*, II, pàg. 58.

19 J. VILLANUEVA, *Viage Literario a las Iglesias de Espanya*, XII, Madrid 1850, pàg. 178.

20 P. PIFERRER - F. PI I MARGALL, *Cataluña*, II, Barcelona 1884, pàgs. 84 i nota, i 86; *Records i belleses de Catalunya*, Barcelona 1934, pàg. 27.

21 A. DURAN - J. AINAUD, *Escultura gòtica*, "Ars Hispaniae", VIII, Madrid 1956, pàg. 229.

22 *Guía del Museo*, dirigida per F. UDINA I MARTORELL, Barcelona 1969, pàg. 154.

EL DUBTE, ENCARA

Aquests darrers anys, la Gran Enciclopèdia Catalana s'ha ocupat també de les sepultures gironines, però ha hagut de reflectir les vacil·lacions en la identificació de la comtessa. En efecte, acompanyant l'article «Ermessenda», que no parla del seu monument funerari, publica la fotografia de l'estàtua jacent de la comtessa en discussió. En parlar de «Mafalda de Pulla-Calàbria», la fotografia corresponent és un fragment de l'anterior i, com per a dissipar els dubtes, aclareix que «abans havia estat identificada com a Ermessenda de Carcassona». I demés, ratifica la identitat de Mafalda en l'article sobre «Morei, Guillem», l'escultor que obrà els sepulcres i les imatges dels comtes.²³

ELS FETS

No ens cal insistir massa sobre les circumstàncies de la mort, el 1082, de Ramon Berenguer II i de la seva sepultura a la galilea o pòrtic de la façana de la seu romànica. En substància tots els historiadors coincideixen. Sembla que sobre el primitiu enterrament hi havia una inscripció funerària; el text fou copiat i completat amb les dades de la translació al nou sepulcre, en una altra làpida que Pontich va transcriure i que pogué veure encara Villanueva, si bé Ramos Cobos ja no la hi trobà i ningú no li'n sabé donar raó.²⁴

La comtessa Mahalta, que es va tornar a casar amb el vescomte Eimeric de Narbona, en enviudar novament retornà a Catalunya i es dedicà a obres pies dins el territori de Girona, on tothom creu que morí. El desacord, si més no, és en la data, que els historiadors llenguadocians situen entre el 1111 i el 1113 en discrepància amb els catalans i aragonesos, els quals, però, de la data no en tenen cap certesa.²⁵

La comtessa Ermessenda morí, segons els Martirologis antics, entre febrer i març de 1057, en el terme de Sant Quirze de Besora.

²³ *Gran Enciclopèdia Catalana*, 6, Barcelona 1974, pàg. 713; 9, Barcelona 1976, pàg. 427; 10, Barcelona 1977, pàgs. 303-304.

²⁴ VILLANUEVA, *op. cit.*, pàg. 178; RAMOS COBOS, *op. cit.*, pàg. 237 nota 2.

²⁵ P. DE BOFARULL, *op. cit.*, II, pàgs. 127-128.

En un codicil deixà ordenat el trasllat de les seves despulles a Girona i la seva voluntat fou complerta.²⁶ Girbal manifesta la seva opinió segons la qual podria ser Ermessenda la dama que figura representada en un sepulcre, amb inscripcions il·legibles, que es troba sota un arc a la capella de Sant Miquel, del claustre catedralici. Aquesta és la notícia que recullen Roca i Rahola.²⁷ Marquès, però, sembla posar en dubte el mateix enterrament d'Ermessenda a la seu perquè no hi ha cap document coetani que en parli, sinó tan solament el Martirologi del segle XIII amb un error de nom.²⁸

En plena construcció de la seu gòtica, el rei Pere III ordenà el trasllat de les despulles comtals des de la galilea a l'interior de l'església, el 1385, i féu construir els dos sepulcres. La cerimònia devia tenir lloc el 5 de novembre o una data molt propera a aquesta. L'obra escultòrica ha estat atribuïda a Guillem Morei (o Morey). Era, aquest, un escultor mallorquí que visqué i treballà a Girona. Li fou també atribuïda, entre altres, l'obra de la porta dels Apòstols, que en realitat fou feta per Guillem Bofill, i arribà a ser mestre major de la seu. Fou certament Morei l'autor dels dos sepulcres comtals; el rei, des de Figueres, ordenà que li fos pagat el treball, si bé en els llibres de l'Obra de la seu no n'hi ha notícies.²⁹

ELS DOCUMENTS DE L'ARXIU DE LA CORONA D'ARAGÓ

No es tracta de cap descobriment. Rubió i Lluch va publicar-los gairebé tots, el 1921.³⁰ No obstant i això, no creiem del tot inútil el fer-ne una nova publicació, bo i afegint-n'hi algun altre. Només ens cal fer notar que la data d'aquests documents és anterior al 1412, que són plenament contemporanis dels fets als quals fan

²⁶ P. DE BOFARULL, *op. cit.*, II, pàgs. 57-58.

²⁷ GIRBAL, *op. cit.*, pàg. 82; ROCA, *La immortal*, pàg. 255 nota 1, *Los templos*, pàgs. 209-210; RAHOLA, *La ciutat*, pàg. 131.

²⁸ MARQUÉS, *El Mausoleo*, pàg. 14.

²⁹ MARQUÉS, *El portal*, pàgs. 5-7; *El Mausoleo*, pàg. 17. També sobre Morei: F. FITA, *Los reys de Aragón y la Seu de Girona*, Barcelona 1873, pàgs. 100-101; J. BASSEGODA, *La catedral de Gerona*, Barcelona 1889, pàgs. 62-63; E. SERRA I RÀFOLS, *La nau de la seu de Girona*, "Miscel·lània Puig i Cadafalch", I, Barcelona 1947-1951, pàgs. 189, 192 i 194-196; C. HOMS ROURICH, *Los constructores de la catedral de Gerona. Aportación a su estudio (1367-1377)*, "Cuadernos de Historia Económica de Cataluña", XVII, Barcelona 1977, pàgs. 76 i 80.

³⁰ A. RUBIÓ I LLUCH, *Document per l'Història de la Cultura Catalana Migeval*, II, Barcelona 1921, pàgs. 282-283.

referència i que procedeixen de la cancelleria reial, on, si un error humà sempre és possible, ja no ho sembla tant el que l'error es repetís més d'una vegada sobre documents oficials.

Prenent al peu de la lletra el contingut dels textos, hom en pot treure les següents deduccions:

Pere III, el 1385, preparava la translació de les sepultures a l'interior de la seu. Es trobava a l'Empordà, en plena campanya contra el comte d'Empúries, i anava donant disposicions per als actes de Girona. Des de Vilanova de la Muga, el 20 de juliol, especificava uns detalls a l'escultor, sense que hi consti el nom d'aquest, sobre la indumentària guerrera que convenia a la figura jacent del comte de Barcelona, per tal d'evitar anacronismes.³¹

El document, per tants autors esmentat, que Pere III expedí des de Figueres el 28 de juliol, diu el que segueix: El rei vol fer el trasllat de les despulles de Ramon Berenguer, anomenat «Cap d'Estopa», antiquíssim comte de Barcelona, del qual ell descendeix directament, i també les d'Ermessenda, antiga comtessa de Girona; els quals cossos es trobaven en llurs respectives tombes davant la porta de la seu i ell volia que els portessin a dins, és a dir: el comte a la dreta i la comtessa a l'esquerra de l'altar major. Havia encarregat el pagament de les despeses a Pere Costa, el qual, per raó del Cisma d'Occident i de la indiferència que el rei mantenia entre els dos papes en litigi, havia estat nomenat, pel mateix rei, comissari per a curar els afers de la Cambra Apostòlica en els bisbats de Girona i d'Elna. De les rendes de Girona, vacant el bisbat, pertanyents a la Cambra havia de pagar el treball de Guillem Morey, autor dels sepulcres i de les figures jacentes, d'acord amb els capítols del contracte entre l'escultor i Bernat Calopa, oficial del mestre racional i administrador general dels béns de la Cambra. Ara el rei ordenava al mestre racional Berenguer de Relat que ho admetés en el compte del dit Pere Costa.³²

El 28 de setembre, ja des de Girona, demanava el rei que li fos enviat del seu arxiu un dels escuts llargs antics per tal de posar-lo, segurament pel temps que durés la cerimònia, damunt la nova tomba del comte de Barcelona.³³ La carta no porta adreça, però sí la

³¹ ACA (= Arxiu de la Corona d'Aragó), C (= Cancelleria), r. (= registre) 1.372, f. 55, RUBIÓ, *op. cit.*, pàg. 282. — Apèndix I.

³² ACA, C, r. 988, f. 165. RUBIÓ, *op. cit.*, pàgs. 282-283. — Apèndix II.

³³ ACA, C, r. 1289, f. 194. RUBIÓ, *op. cit.*, pàg. 283. — Apèndix III.

porta la que escriví l'onze d'octubre a Pere Palau, que tenia l'«arxiu d'armes»; en ella li repetia la demanda anterior i volia que l'escut fos ben pintat i restaurat i que, ben embolcallat, el donessin a l'oficial Jaume Llendrich, que el trametria a Girona.³⁴

El 4 de novembre Pere III recordava a Pere Costa l'ordre de pagament a Guillem Morey per les tombes de Ramon Berenguer i d'Ermessenda, que li havia donat el 28 de juliol. Però ni en la lletra ni en el contracte no hi havia constància d'altres despeses addicionals, no solament del treball sinó també per la solemnitat de l'acte del trasllat. És a dir, calia pagar els obrers per llur treball, els clergues per les misses a celebrar, els brandons, etc. Per tant, li ordenava que ho pagués tot, de les rendes gironines de la Cambra Apostòlica, sense esperar cap confirmació de les autoritats superiors de la mateixa.³⁵

Certament tot això no demostra que el trasllat fos fet el 5 de novembre. Una darrera referència a aquest acte l'hem trobat en un llibre de comptes del tresorer reial Pere Des-Vall. Aquest, pel desembre, paga 200 sous a fra Guillem Deude, almoner reial substituït de l'abat de Poblet, per tal com, d'acord amb una ordre del mateix 4 de novembre, els havia donat el 6 «del present mes», és a dir de desembre, a diversos pobres amb motiu del trasllat del comte de Barcelona. Tampoc això no dóna a comprendre que els fossin donats el mateix dia de la solemnitat, que podia ser ben bé anterior al de l'almoïna.³⁶

CONCLUSIÓ, AMB RESERVES

Segons una font tan directa com és la cancelleria reial, la dama del sepulcre traslladada el 1385 seria Ermessenda.

Segons l'Acta del 1412, el capítol de la seu cedí a Arnau de Roca el lloc d'enterrament prop de la porta, on hi havia hagut la comtessa de Girona.

Segons Pontich, d'acord amb el Secretariat del 1412, el lloc cedit a Roca fou el que ocupava abans la muller de Ramon Berenguer.

Els documents de la cancelleria donen a Ermessenda el títol

³⁴ ACA, C, r. 1.372, f. 63v. — Apèndix IV.

³⁵ ACA, C, r. 1.459, f. 168v. — Apèndix V.

³⁶ ACA, Reial Patrimoni, Mestre Racional, r. 381, f. 208. — Apèndix VI.

de comtessa de Girona. Això semblaria lògic, perquè quan ella morí, la comtessa de Barcelona «en exercici» era una altra. La nostra reserva ve donada pel fet de no haver pogut confrontar els originals de l'Acta, del Secretariat i de Pontich. Tal vegada hom trobaria en aquest darrer una interpretació poc verídica dels altres dos.

I com acabament, ens permetem encara una lectura més arriscada del text de Pontich publicat per Bofarull: «...la Comptessa ... de la cual se parla en lo secretariaz ... de 1412 ... quant fou treta ...» Sembla voler dir que en aquesta data Mahalta fou traslladada. És clar que segueix descrivint el nou lloc on fou col·locada i és el mateix del tant anomenat sepulcre davant el del comte. Seria possible que ambdues dames es trobessin en el mateix mur? En sepulcres diversos o tal vegada en un mateix sepulcre? I per què Pere III, tan preocupat sempre per les sepultures familiars —recordem la seva intervenció a Poblet— hauria oblidat Mahalta el 1385?

MARIA-MERCÈ COSTA I PARETAS

APÈNDIX

I

Pere III determina alguns detalls indumentaris de la futura estàtua tombal del comte de Barcelona.

Lo Rey.

Nos havem acordat que les cames del ymage del comte de Barçinona que vos fets sien guarnides de gamberes e de sabates de ferre e de cops a la guisa antiga e que'l jaques li cobre quaix tot lo doneyll. Per que volem e.us manam que axi ho façats al mils que fer se pusca.

Dada en Vilanova sots nostre segell secret a xx dies de juliol del any M CCC LXXXV. Rex Petrus.

Dominus rex mandavit mihi Bartholomeo Sirvent.
Pro.

ACA, C, r. 1.372, f. 55.

II

Pere III ordena al mestre racional Berenguer de Relat que admeti en compte a Pere Costa, comissari de la Cambra Apostòlica al bisbat de Girona, els diners pagats a Guillem Morey per l'obra dels sepulcres comtals.

Petrus etc. Fideli consiliario et magistro rationali curie nostre Berengario de Relato, salutem et gratiam. Decet reges et principes mundi ex nobili et recta prosapia descendentes suorum illustrium progenitorum corpora et ossa honorifice in domo Domini collocare. Sane cum proposuerimus translacionem facere de ossibus excellentissimi et virtuosissimi principis et domini Raymundi Berengarii vulgariter nuncupati Cap.de.stopa, antiquissimi comitis Barcinone, ex cuius stirpe nos per Dei gratiam sumus recto ordine descendentes, necnon et de ossibus nobilis domine Ermessendis, antique comitisse Gerunde, quorum corpora sepulta fuere in singulis tumbis ante portam ecclesie Beate Marie sedis Gerunde, quam translacionem fieri facimus intus ecclesie dicte sedis, videlicet ossa dicti comitis ad latus dextrum altaris maioris dicte ecclesie et ossa dicte comitisse ad latus sinistrum dicti altaris, cum tumbis, ymaginibus et celaturis honorificis ut nostre congruit regie dignitati; et pro expensis huiusmodi racione fiendis nuper nobis existentibus in civitate Gerunde iniunxerimus verbotenus fideli nostro Petro Costa nunc comissario per nos deputato ad negocia Camere Apostolice in Gerundensi et Elnensi episcopatibus, quod de fructibus medii temporis Camere Apostolice pertinentibus racione vacantis episcopi, ultimo vita functi, quos et omnes eciam alios in nostra dicione Camere spectantes prelibate pretextu nostre indiferencie et illa durante, ut iam novistis, nostri ad manus facimus apprehendi, dictas missiones et expensas exsolveret Guillelmo Morey, habitatori civitatis Gerunde, operario tumberum, ymaginum et celaturarum predictarum juxta tamen convenciones et capitula inita super predictis operibus perficiendis inter fidelem de officio vestri, rationalis magistri predicti, Bernardum Calopa nostro nomine intervenientem ex una parte et dictum Guillelmum Morey ex altera. Vobis propterea dicimus et mandamus ex certa sciencia et expresse quatenus dicto Petro Costa tempore sui racionarii, restituente presentem necnon transumptum dictorum capitulorum ac apocas de solucionibus per ipsum factis dicto Gillelmo Morey racione predicta, quicquid per eas apparuerit ipsum exsolvisse, dum tamen quantitates in dictis capitulis contentas non excedat, in eius compoto recipiatis et admittatis omni dubio ac obstaculo quiescente, non obstante quod non optinuerit literam executoriam protectorum negociorum dicte

Camere Apostolice, cum sic fieri decreverimus et velimus de certa sciencia et consulte.

Datum in villa de Figueriis xxviii^a die julii anno a Nativitate Domini M ccc lxxx^o quinto. Rex Petrus.

Dominus rex misit signatam.

V.

ACA, C, r. 988, f. 165.

III

Pere III demana al seu arxiu d'armes un escut llarg per a posar damunt la tomba del comte de Barcelona.

Lo Rey.

Com nos haiam ops un d.aquells escuts lonchs antichs qui son aqui en lo nostre archiu per posar.lo sobre la tomba que havem feta fer en la seu d.aquesta ciutat per tralladar.hi la ossa del comte de Barchinona qui mori en aquestes partides, manam vos de certa sciencia qu.encontinent vista la present façats escurar, e si ops ho ha reperar, lo dit escut, de guisa que sia bell axi com se pertany, lo qual nos tramettets sens triga.

Dada en Gerona sots nostre segell secret a xxviii dies de setembre del any M ccc lxxxv. Rex Petrus.

Dominus rex mandavit mihi Bartholomeo de Avellaneda.

Pro.

ACA, C, r. 1.289, f. 194.

IV

Pere III reclama a Pere Palau, encarregat de l'arxiu d'armes, un escut llarg que ja li havia demanat per al trasllat del comte de Barcelona.

Lo Rey.

En Pere Palau. Ja d'aquests dies per altra letra vos manam que prestament nos tramattessets un escut lonch d.aquells qui son en lo archiu nostre que vos tenits e que.l faessets reperar axi de colors com de altres adobs qui.y fossen necessaris. E segons havem sabut, vos dubtats de tramettre.ns aquell per tal con no.us havem significat a qui.l liurerets. Per que.us manam que.l dit escut axi reparat e adobat con dit es e anbolcat en drap de guisa que per lo cami no.s puxe consumir, liurets a.n Jacme Lendrich, del offici de nostre

racional, qui aquell deu tramettre a nos ensemps ab altres coses necessaries a la sepultura o translacio que fem fer del cors del comte de Barchinona qui fo soterrat en la seu de Gerona. E aço no leguiets.

Dada en Gerona sots nostre segell secret a XI dies d'octubre en l'any de la Nativitat de Nostre Senyor M CCC LXXXV. Rex Petrus.
Dominus rex mandavit mihi Bartholomeo
Sirvent.

Pro.

Directa fuit Petro Palau, tenenti archivum armorum domini regis.

ACA, C, r. 1.372, f. 63v.

V

Pere III ordena a Pere Costa, comissari de la Cambra Apostòlica al bisbat de Girona, que pagui les despeses complementàries de l'obra dels sepulcres comtals i de la cerimònia del trasllat.

Petrus etc. Fideli nostro Petro Costa, civi Gerunde comissarioque per nos deputato ad colligendum, recipiendum et apprehendendum ad manus curie nomine Apostolice Camere omnes fructus, redditus, bona et jura quecumque in Gerundensi et Elnensi episcopatibus Camere pertinentia supradicte, que nos, pretextu nostre indiferencie et illa durante super neutri electorum in Christi vicarium obsequendo, ad manus nostras facimus apprehendi, salutem et gratiam. Quamvis nuper cum litera nostra data in villa de Figueriis xxviii^a die julii infrascripti anni vobis iniunxissemus ut de fructibus medii temporis episcopalis dignitatis Gerundensis dicte Apostolice Camere pertinentibus, qui vigore vestre commissionis vestras pervenerunt et pervenient ad manus, exsolveretis sumptus fiendos pro tumbis et sepulcris excellentis et potentis viri domini Raimundi Berengarii antiquissimi comitis Barchinone eximie recordacionis, et egregie domine Ermessendis, antique comitisse Gerunde, perficiendis, juxta capitula et convenciones inita inter fidelem de officio magistri rationalis curie nostre Bernardum Calopa, generalem administratorem pecunie et bonorum Camere supradicte, nomine nostro ex una parte et Guillelmum Morey, magistrum sive sculptorem ymaginum et celaturarum civitatis Gerunde ex altera, ut in dictis capitulis laciis explicatur, in dictisque littera et capitulis tacitum sit de multis et diversis sumptibus et expensis qui necessario ultra in dictis capitulis contentos et expressatos habebunt fieri ad complementum et perfeccionem tumbarum et sepulcrorum predictorum ac sepulturarum et solemnitarum proinde fiendarum. Sane cum nostre intencionis propositum fuerit et existat quod de fructibus medii temporis supradictis et aliis eciam in posse vestro, pretextu dicte

comissionis existentibus, persolvantur omnes et singuli sumptus ratione dictarum tumbarum et sepulcrorum ac sepulturarum et solemnitatum de eorum ossibus fiendarum necessarii, tam lapicidis, fabris, carpentatoribus et pictoribus ratione eorum officiorum quam clericis pro missis celebrandis et aniversariis fiendis die translacionis de corporibus et ossibus predictorum comitis et comitisse ac pro brandonibus et aliis serimoniis ecclesie Gerundensis, quam eciam alias quacumque ratione vel causa, dum tamen in predictis et non in aliis usibus convertantur. Vobis propterea dicimus et districte percipiendo mandamus de certa sciencia et expresse quatenus de fructibus medii temporis prefate episcopalis dignitatis seu aliis qui iam ad manus vestras pervenerunt seu quam primo pervenient, pretextu vestre comissionis jam dicte, tribuatis et exsolvatis predictis personis et aliis omnes et singulas pecunie quantitates circa predicta perficienda et execucioni deducenda necessarias. Et hec per vos fieri volumus et compleri, executoria protectorum Camere supradicte aut alio cuiusquam mandato minime expectatis. Quoniam per hanc eandem nos mandamus magistro rationali curie nostre seu alii cuicumque a vobis de predictis compotum audituro quod tempore vestri raciocinii, vobis restituente presentem et apocas illorum quibus dictas exsolveritis quantitates, quicquid apparuerit per eas vos eisdem exsolvisse in vestro recipiat compoto et admittat, omni difficultate sublata.

Datum Gerunde quarta die novembris anno a Nativitate Domini M CCC LXXX° quinto. Rex Petrus.

Dominus rex misit signatam.

V.

ACA, C, r. 1.459, f. 168v.

VI

El tresorer reial Pere Des-Vall paga a l'almoïner substitut fra Guillem Deude 200 sous que ell ha donat als pobres amb motiu del trasllat del comte de Barcelona.

[Desembre 1885] Item done a frare Guillem Deude, almoïner del senyor rey en ausencia del abat del monestir de Poblet, almoïner del dit senyor, los quals lo senyor rey li mana dar ab albara d.escriva de racio scrit en Girona a IIII dies del mes de noembre l any M.CCC.LXXXV perço com aquella dona per amor de Deu a diverses pobres lo vie dia del present mes per la translacio que.l dit senyor feu fer en la Seu de la dita ciutat del comte de Barchelona apelat Cap d.Estopa, segons qu.en lo dit aïbara se conte que cobre ... cc sol.bar.

ACA, R. P., MR, r. 381, f. 208.